

POSLEDNÍ KNIHA NASSIMA TALEBA JE VÍCE POLEMICKÁ

Jaroslav Daňhel^a

Nassim Nicholas Taleb: Nasadit vlastní kůži: Skryté asymetrie
v každodenním životě
(Skin in the Game: Hidden Asymmetries in Daily Life)

Praha: Nakladatelství Paseka, 2019. 1. vydání. 323 stran.

ISBN 978-80-74637-025-8

Autor recenzované publikace, oceňovaný empirický ekonom N. N. Taleb, se výrazně zapsal do moderní historie nekonvenčního ekonomického i filozofického a metodologického myšlení především svým knižním bestsellerem *Černá labuť* (2010), který vydal v době poslední finanční krize. Kniha zaujala odbornou veřejnost autorovým originálním postojem k prediktabilitě budoucích ekonomických stavů světa. Jeho přístup k fenoménu krize představoval v té době ostrý kontrast k tehdejšímu většinovému pojetí ekonomie jako tvrdé normativní vědy, personalizované na konci milénia jejím guru prof. Samuelsonem.

Taleb oproti matematizujícím ekonomům přišel s názorem, a dodnes svůj zatím menšinový náhled pevně zastává, že ekonomie je vědou výsostně deskriptivní. Svůj metodologický přístup k budoucím stavům světa v *Černé labuti* formuloval zcela jednoznačně: Fundamentálně nepředvídatelné jsou společenské vědy, trhy, politika a s nimi celá společnost, to vše navzdory velmi sporným, leč úporným snahám ekonomů, prognostiků, matematiků, statistiků a dalších akademických odborníků a teoretiků. Ekonomická realita druhé poloviny první dekády nového milénia i následujících let jeho koncept obtížné prediktability významného potenciálního vlivu nespoutané nahodilosti jako kvalitativní stránky ekonomického, a nejen ekonomického života lidské společnosti, dle názoru recenzenta potvrdila. V poslední knize se možná nebude líbit mainstreamu Talebův názor, že „používat matematiku tam, kde jí není třeba, není věda, ale scientismus“ (str. 32).

---

a Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta financí a účetnictví, Praha, Česká republika
E-mail: Jaroslav.danhel@vse.cz

Taleb si ve svých předchozích knihách *Zrádná nahodilost* (2013), *Černá labuť* a *Antifragilita* (2014) kladl otázky týkající se reálného lidského chování v situacích, kdy zjednodušeně řečeno, aktuálním stavům světa příliš nerozumíme a neumíme predikovat jejich budoucí stav, a přesto se musíme rozhodovat a ve svých rozhodnutích se snažit co nejlépe budoucí stavy světa předvídat a do svých rozhodnutí je anticipovat.

Toto téma je hlavním obsahem i jeho poslední knihy *Nasadit vlastní kůži*: jde již o pátou knihu tohoto osobitého, výrazně nekonvenčního autora na pro mnohé kontraverzní téma. Soubor těchto pěti inspirativních a vnitřně konzistentních knih (pětici doplňuje ještě kniha aforismů *Prokrustovo lože*, 2018) sám autor nazývá „incerto“, jehož červenou nití je široká diskuse fenoménu nahodilosti jako jednoho z možných kvalitativních stavů světa s konkrétními a podle Talebových kritiků někdy i subjektivními autorovými návodů, jak by se podle něj měli lidé správně chovat a rozhodovat v podmínkách nejistoty ohledně jejich budoucích dopadů.

Taleb ve všech svých zmíněných knihách, a to platí i pro tuto poslední, používá místy konfrontační styl, přesahem do filozofie, metodologie a dalších vědních disciplín dává celkem okázale najevo své znalosti a také ironii, se kterou si stíhl z lidí ošálených projevy a manifestacemi důsledků nahodilostí. To vše od čtení jeho děl může leckterého čtenáře odrazovat. Na druhé straně určitá samolibost Talebovy argumentace je dle názoru recenzenta odezvou na mnohdy a priori odmítavé a rigidní reakce zatím početně dosti silně převažujících zastánců striktní formalizace ekonomické vědy. Po této stránce je kniha *Nasadit vlastní kůži* opět provokativní, její místy až agresivní styl a opakování autorových oblíbených tematických okruhů může vyvolat nesouhlasné reakce, což je patrné i z některých čerstvě publikovaných ohlasů na internetu.

Obsahově se kniha věnuje více či méně skrytým asymetriím v každodenním životě lidí a jejich, jak se přesvědčíme, významnému vlivu na vytváření nejistých podmínek pro lidské konání a rozhodování, o některých z nich si ani neuvědomujeme, že jde o nejistotu vyvolávající asymetrie. Předmětem analýzy autora jsou zejména ty asymetrie, které vznikají v souvislosti se spolehlivostí praktického a vědeckého poznání, etických stránek ekonomických procesů včetně transparency informací v obchodním styku a v neposlední řadě v racionalitě komplexních systémů současného globálního světa, kdy celek se chová způsobem, který nelze předvídat podle chování jeho jednotlivých složek. Aktuálnost Talebem zkoumaných problémů s asymetriemi a mírou nasazováním vlastní kůže, jež asymetrie výrazně snižuje, můžeme doložit aktuálními aplikacemi ze současných kontraverzních stavů světa, přičemž v této recenzi z Talebem široce pojatého tématu věnujeme pozornost především politicko-ekonomickým aspektům.

Zastavme se nejprve krátce u Talebem diskutované etické stránky společenských procesů. V našich končinách se společnost zejména v první dekádě po polistopadovém přechodu

na tržní ekonomickou trajektorii potýkala s relativně častým výskytem morálního hazardu a negativního výběru, tedy s významnými faktory způsobujícími asymetrii a zvyšujícími nejistotu v ekonomickém prostředí. Tehdejší situaci výborně charakterizoval v této době vznesený nereálný požadavek ekonoma L. Mlčocha (2010), vycházející z jeho katolické fundace a z názoru, že jediné správné, tedy symetrii navozující účetní knihy se vedou tam „nahore“, a je tudíž třeba je urychleně snést z nebe dolů na zem, a ve smyslu teze Taleba tak dosáhnout pro všechny rovnost v pravděpodobnosti. Po „divokých devadesátkách“ se nakonec i u nás prosadil únosný etický kodex. Reminiscencí na tuto zvláštní dobu je jen občasné mediální adorování ekonomicky úspěšných představitelů tohoto období, kteří ovšem nebyli právě striktními vyznavači preference morálních hledisek, a tedy i symetrií tohoto druhu.

Nassim Taleb nezažil na své kůži podobné diskontinuální období, a tudíž co se týče etiky, je autorův imperativ jednoznačný: Knihou se jako červená nit vine jedno ze základních etických pravidel nejen ekonomických interakcí, ale i obecně slušného chování v rámci lidské komunity, parafrázované již od dob Chammurapiho zákoníku: 1) chovej se k druhým tak, jak chceš, aby se chovali oni k tobě a 2) nedělej nikdy nikomu nic, co bys nechtěl, aby dělal on tobě. To je Talebovo zlaté a stříbrné pravidlo nejen ekonomických interakcí, jejich respektování nastoluje žádoucí symetrie a potenciální možnost determinace důsledků ekonomického rozhodování při nejistotě. Za asymetrii Taleb naopak považuje stav, který obsahuje potenciálně nesprávné schéma rozdělování důsledků rozhodnutí, a tudíž jeví skryté symptomy možného budoucího selhání, hromadění nerovnováh a nakonec i krachu celého systému.

V tomto konceptu menšinová vláda, kterou jsme ještě nedávno v naší zemi měli, je Talebem považována za asymetrickou, neboť preferencemi menšiny je většině diktováno chování celku, což znamená, že jedna osoba ve skupině může řídit volby ostatních. Střet zájmů nepředstavuje podle tohoto konceptu problém, jestliže je současně vyvážen nasazením vlastní kůže, tedy v tomto případě adekvátním negativním rizikem pro subjekt nacházející se ve střetu. Zřejmě teprve budoucnost ukáže, jakého druhu byly střety zájmů našich nejvyšších politiků.

Vlastní kůže ve hře je tedy podle Taleba základní předpoklad symetrie, pokud máme mít prospěch z pozitivního výsledku nejisté události, pak musíme také sdílet potenciální škody a převzít odpovědnost, pokud se něco pokazí. Pokud tomu tak není, jde o asymetrii. Když lidé mají vlastní kůži ve hře a sdílejí rizika rozhodování, odklání je to od nezodpovědných činů. Čím více můžeme ztratit, tím jsme křehčí a opatrnější. Zásadní Talebovou filozofickou tezí v této souvislosti je, že zkáza jednotlivce není tak fatální jako kolektivní zkáza. Podstupování osobních rizik na záchranu kolektivu je považováno za odvážné i obezřetné, protože snižuje rizika pro kolektiv. Jako jednotlivci máme omezenou trvanlivost, lidstvo by mělo mít ovšem nekonečnou dobu trvání.

Asymetrie v podstupování rizika vede nakonec podle Taleba k vytváření závažných nerovnováh, které mohou ve svých důsledcích až ohrožovat celý systém, a dokonce vést až k jeho defaultu v důsledku hromadění se rizik vzniku černých labutí. Vzpomeňme na reálné obavy odborné komunity v roce 2008 z krachu celého světového finančního systému, který byl nakonec odvrácen masivní fiskalizací ztrát, tedy přenesením rizik mimo okruh lidí, zejména bankéřů, kteří měli odpovídajícím způsobem nasadit svou vlastní kůži do hry, a když pak začalo docházet k bankovním úpadkům, evidentně se k tomu neměli. Své zisky z let „tučných“ považovali za poctivě získané, vývoj v „hubených“ letech za vliv černých labutí, se kterými neměli co do činění.

Na str. 148 Taleb odvozuje, že lidé nesnášejí, nebo by neměli snášet lidi, kteří jsou „nahore“, aniž nasadí kůži, tedy protože nenesou riziko jim přidělené, jsou imunní vůči pádu ze svého piedestalu i vůči vyloučení ze své příjmové či majetkové třídy, aby pak museli čekat před vývažovou pro chudé,

V těchto souvislostech je třeba učinit poznámku o názoru N. Taleba na téma snížené ochoty aktivistů všeho druhu vkládat do hry svou vlastní kůži na podporu svých ideálů. Aktuálním příkladem budiž současná překotná aktivistická snaha o dekarbonizaci energetických zdrojů, která byla jedním ze spouštěčů energetické krize, aktuální finanční důsledky byly přeneseny na spotřebitele zejména elektřiny a plynu s fatálním důsledkem pro nízkopříjmové skupiny obyvatelstva. Taleb má obecně v této věci názor, že těšili se možností ovlivňovat budoucí vývoj, musíme také osobně podstupovat určité riziko a nevystavovat důsledkům svého jednání druhého, jiným slovy mravním závazkem je osobně se podílet na důsledcích, které v současném globálním a komplexním světě takové jednání vyvolá. Taleb ve své knize dokládá, že aktivisté obvykle uvažují staticky a nikoliv dynamicky, uvažují jednorozměrně a především v úrovni akcí, nikoli již protiakcí. Každopádně média nezaznamenala žádnou akci ve prospěch snížení energetické chudoby nízkopříjmových skupin ze strany zelených aktivistů.

Zelený aktivismus je ovšem jen jedním z faktorů, i když velmi významným, kterým se manifestuje strukturální nerovnováha mezi poptávkou a nabídkou. Ta přináší další inflační impulzy do ekonomik a dále spolu s pandemií katalyzuje stále pokračující trend výrazné příjmové polarity, kdy bohatší se stávají ještě bohatšími a chudí ještě chudšími. Stále se rozvírající nůžky vyvolávají sociální napětí a do jisté míry erodují i samotné principy demokracie. Zatím proti pokračujícímu rozvírání, a tedy zvětšování rozměru asymetrie, neznáme účinný recept, nepočítáme-li ty, které se dopředu jeví jako mírně řečeno nereálné.

Taleb se ve své knize vymezuje proti jedné z výrazných kontroverzních osobností levicového politického spektra – ekonomovi T. Pikettymu, který ve svém populárním, a dokonce oceněném díle *Kapitál pro 21. století* věští z důvodu stále sílícího

polarizačního a asymetrického trendu zhroucení veškerého světového pořádku z důvodu absence dostatečného mechanismu přerozdělování příjmů, eventuálně nedostatečně používaného nástroje vyvlastňování (!). Vedle tradičního Pikettyho odpůrce prof. A. Deatona (úspěch plodí nerovnost, a přece nechceme zadusit úspěch) i N. Taleb považuje stěžejní Pikettyho myšlenku a argumentaci o nezdravém nárůstu kapitálového důchodu oproti důchodu z práce za mylnou a navíc konstatuje, že při vyvozování závěrů z analýzy statistických ukazatelů nerovnosti Piketty používá nesprávné matematické metody. Každopádně masivní přerozdělování v kombinaci s vyvlastňováním asi tím kýženým receptem k dosažení symetrie v tomto ohledu nebude.

Na rozdíl od třech předchozích stěžejních knih „incerta“ řeší poslední publikace z pozic analýzy asymetrických situací při nasazování vlastní kůže do společenského a ekonomického života velmi široký záběr. Čtenář se v knize dočte kupříkladu o tom, proč je Putin „svobodnější“ při činění svých rozhodnutí oproti demokratickým politikům, kteří musejí ze svých činů během volebního období skládat účty voličům, čímž svého času napomohl Trump ke svému zvolení. Taleb rovněž diskutuje stále otevřenou citlivou otázku, jak přinutit sebevražedné atentátníky k vyššímu nastavení vlastní kůže typu potrestání jejich rodinných příslušníků, jak se to děje např. v Izraeli. Tato praxe vychází z Chammurapiho zákoníku, ve kterém za jednotku společnosti je považována rodina.

Je nepochybné, že N. Taleb do psaní své poslední knihy nasadil svou vlastní kůži. Míst k polemice s autorem je v publikaci dostatek. Recenzent je však názoru, že i pro ty čtenáře, kteří v některých jednotlivostech nebudou s autorem souhlasit, bude kniha inspirativní a umožní jim pohlížet na současné složité stavy světa z jiného úhlu pohledu. Publikace je rozčleněna do osmi knih a devatenácti kapitol, které jsou dále děleny do krátkých tematických oddílů; díky této struktuře je kniha čtenářsky velmi přístupná. Jsem názoru, že i velmi obohacující.

Literatura

- Case, A., Deaton, A. (2020). *Deaths of Despair and the Future of Capitalism*. Princeton University Press. ISBN: 9780691190785.
- Mlčoch, L. (2010). *Sociální ekonomika a /a/ sociální chování: nástin cest k rozšířenému paradigmatu ekonomie*. Konference 20 let IES, Praha.
- Piketty, T. (2015). *Kapitál v 21. století*. Praha: Universum. ISBN: 978-80-242-4870-7.
- Taleb, N. N. (2011). *Černá Labuť*. Praha a Litomyšl: Paseka. ISBN 978-80-7432-128-1.
- Taleb, N. N. (2013). *Zrádná nahodilost*. Praha a Litomyšl: Paseka. ISBN 978-80-7432-292-1.
- Taleb, N. N. (2014). *Antifragilita*. Praha a Litomyšl: Paseka. ISBN 978-80-7432-498-7.
- Taleb, N. N. (2018). *Prokrústovo lože*. Praha a Litomyšl: Paseka. ISBN: 978-80-7432-902-9.